

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Андрійко І.Ф.

старший викладач кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Анотація. У статті автор розглядає критичне мислення як одну з ключових компетенцій XXI ст., розкриває сутність педагогічної технології формування критичного мислення, описує стадії і прийоми формування критичного мислення студентів економічного ВНЗ на прикладі теми «Види підприємств».

Abstract. In the article the author considers critical thinking as one of the key competencies of the 21st century. It reveals the essence of the pedagogical technology of the formation of critical thinking, describes the stages and techniques of forming the critical thinking of students of economic universities on the example of the topic «Types of enterprises».

Ключові слова: ТОП-10 компетенцій 2020 р., критичне мислення, педагогічна технологія, стадія виклику, стадія осмислення, стадія рефлексії, методичні прийоми, групова робота.

Key words: TOP-10 skills in 2020, critical thinking, pedagogical technology, stage of the call, stage of comprehension, stage of reflection, methodical techniques, teamwork.

Четверта промислова революція [6], що спричинила «ідеальний шторм» у всіх сферах економіки, створює потребу суспільства у нових професіях та нових базових навичках фахівців. На Всесвітньому економічному форумі у Давосі 2016 р. економісти визначили ТОП-10 ключових компетенцій XXI століття: 1) комплексне розв'язання проблем; 2) критичне мислення; 3) креативність; 4) уміння керувати людьми; 5) взаємодія з людьми; 6) емоційний інтелект; 7) уміння формувати власну думку та приймати рішення; 8) орієнтація на клієнтів; 9) уміння вести переговори; 10) гнучкість розуму [3; 7]. Нові виклики часу спонукають освітян до пошуків нових способів навчання.

З переліку цих ключових компетенцій ми бачимо, що вони пов'язані не з технікою і технологіями, а зі сферою спілкування та з когнітивною сферою. Комунікативна компетенція, під якою розуміють готовність і здатність індивіда до спілкування, пронизує певним чином усі види вказаних компетенцій.

Оскільки специфіка предмета «Іноземна мова» (ІМ) полягає у тому, що спілкування іноземною мовою на міжкультурному рівні є водночас метою і засобом навчання, то першочерговим завданням викладача ІМ на заняттях є організація взаємодії студентів з метою комунікації і формування відповідних навичок і вмінь. Для здійснення цього завдання викладач може скористатися багатьма вже відомими методами та прийомами, наприклад: метод асоціацій; мозковий шторм; рольові ігри; метод проектів; дискусія; метод інтерв'ю; прийом «мікрофон»; розробка інтелект-карт (Mind Map); колажування та інші. Вказані методи мають низку переваг.

По-перше, вони залучають студентів так чи інакше до групових форм роботи. Під час вирішення спільних справ або створення певного продукту студенти

вчаться самостійно вирішувати проблеми, використовувати наявні знання, ділитися власним досвідом і отримувати новий досвід, застосовувати на практиці вміння активного слухання. Крім того, групова робота надає можливості для формування адекватної самооцінки, для формування вміння керування своїм емоційним станом. Вона сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності, формуванню науково-дослідницьких умінь студентів, розвитку їхньої креативності. Групові форми роботи виховують культуру ведення діалогу, відповідальність за результати своєї праці. Усе це можна вважати умовами формування успішної особистості XXI століття.

По-друге, вищезгадані методи допомагають розвивати у студентів критичне мислення — другу за значимістю компетенцію. Під критичним мисленням (КМ) розуміють активну, цілеспрямовану інтелектуальну діяльність (процес), сутність якої полягає в ухваленні ретельно обміркованих, зважених та незалежних рішень [4; 5]. З педагогічної точки зору, критичне мислення — це комплекс розумових операцій, що характеризуються здатністю людини: а) спостерігати за явищами, аналізувати, порівнювати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел; б) бачити проблеми, ставити питання, висувати гіпотези; в) робити свідомий вибір, приймати самостійні рішення, обґрунтовувати їх [1].

Розроблена американськими вченими технологія розвитку КМ [2] дозволяє формувати критичне мислення як базову навичку людини при викладанні будь-яких навчальних дисциплін, зокрема й на заняттях з іноземної мови. Зміст технології формування КМ складають три стадії: виклику, осмислення і рефлексії. Ці стадії взаємопов'язані та взаємозалежні і реалізуються послідовно протягом одного чи кількох навчальних занять.

На *стадії виклику* відбувається актуалізація наявних знань студентів, визначаються цілі вивчення нового навчального матеріалу, здійснюється спонукання до активної пошуково-дослідної діяльності. *Стадія осмислення* передбачає безпосередню роботу студентів з навчальним матеріалом, його розуміння, співвідношення з власними знаннями і досвідом. *Стадія рефлексії* дозволяє сформуванню у студентів особисте ставлення до навчального матеріалу під час висловлення власної позиції з певного питання, дозволяє узагальнити і систематизувати набуту інформацію, проаналізувати процес власного мислення, виявити непізнане і визначити теми / проблеми для подальшої роботи («новий виклик») [1].

Продемонструємо далі застосування технології формування КМ на заняттях з німецької мови (рівень B1/B2) за темою «Unternehmenstypen in Deutschland» (Типи підприємств). Навчальні матеріали взяті нами з підручників *Wirtschaftskommunikation Deutsch 1* та *Exportwege 2*.

Стадія виклику:

Прийом 1. Мозкова атака (Відповіді на запитання). 1. Nach welchen Kriterien kann man alle Betriebstypen unterscheiden? — (nach Wirtschaftszweigen; nach Leistungserstellung/Wirtschaftssektor; nach Beschäftigungszahl; nach Rechtsform).

Режим виконання: викладач-група.

2. Wie könnten die Betriebe nach diesen Merkmalen heißen? Arbeiten Sie in 4 Gruppen, jede Gruppe schreibt auf einem Plakat die Betriebstypen nur nach einem Merkmal.

Режим виконання: 4 міні-групи.

Прийом 2. Індивідуальне заповнення таблиці «Знаю—Хочу дізнатись—Дізнався». Проміжний етап рефлексії: з'ясування в групі того, що добре відомо, мало відомо і визначення цілей вивчення теми.

Стадія осмислення:

Робота над текстом для читання «Neue Definition für KMU von der EU-Kommission».

1.1. Дотекстовий етап.

Прийом 1. «Ключові терміни». Спираючись на представлений студентами плакат про типи підприємств за кількістю робітників, викладач ставить запитання про прийняті норми в Україні і просить студентів визначити поняття: Was versteht man unter einem Kleinstunternehmen in der Ukraine? Welches Unternehmen gilt in der UA als Kleinunternehmen? Wie viel Mitarbeiter hat gewöhnlich ein Mittelbetrieb/Großbetrieb in der Ukraine? Was könnte die Abkürzung KMU bedeuten? — висування припущень щодо аббревіатури KMU.

Режим: викладач — група.

1.2. Текстовий етап.

Прийом 2. Маркування важливої інформації у тексті.

Прийом 3: Заповнення порівняльної (концептуальної) таблиці.

Режим виконання: індивідуальний.

Lesen Sie den Artikel und erstellen Sie anhand der Angaben eine entsprechende Tabelle.

Kleine und mittlere Unternehmen laut Definition der EU-Kommission

Unternehmenskategorie	Zahl der Mitarbeiter	Umsatz in Mio. Euro
1. Kleinstunternehmen (mikro)		
2. Kleinunternehmen		
3. Mittelgroße Unternehmen		

Прийом 4. Відповіді на запитання до тексту: Suchen Sie im Text die Antwort auf die Frage: Warum hat die EU eine neue Definition angenommen?

1.3. Післятекстовий етап.

Прийом 1. Порівняння заповнених таблиць, контроль розуміння прочитаного, відповіді на запитання.

Прийом 2. Виведення нових дефініцій за допомогою тесту з пропусками: Ergänzen Sie die Definition der EU-Kommission mit den Informationen aus der Tabelle.

1. Kleinstunternehmen sind Unternehmen, ... weniger als ... Personen beschäftigen und ... Jahresumsatz nicht höher alsist. 2. Ein kleines Unternehmen wird als Unternehmen definiert, ... weniger als ... Mitarbeiter hat und ... einen Jahresumsatz von höchstens erzielt. 3. Ein mittleres Unternehmen ist ein Unternehmen, ... weniger als ... Mitarbeiter hat und ... Jahresumsatz sich auf maximal beläuft.

Стадія рефлексії:

Прийом 1. «Зведена таблиця». Vergleichen Sie bitte die europäische Klassifizierung der Unternehmen nach ihrer Größe mit der Klassifizierung der Unternehmen in unserem Land. Machen Sie eine Tabelle.

Режим: парна робота.

UA Beschäftigte /Umsatz	Unternehmenskategorie	EU Beschäftigte /Umsatz
	Kleinstunternehmen	
	Kleinunternehmen	
	Mittlere Unternehmen	
	Großunternehmen	

Welche Unterschiede / Gemeinsamkeiten gibt es?

Прийом 2. Метод «PRES» — стисле викладення власної точки зору з аргументацією та наведенням прикладу з метою переконання інших: P — point of view; R — reason; E — example; S — summary. Наприкінці заняття відбувається обмін думками щодо переваг і недоліків різних видів підприємств за розміром.

L.: Wie meinen Sie, welche Unternehmensformen haben mehr Vorteile in der Marktwirtschaft? Welche werden bevorzugt? Besprechen Sie zu zweit und äußern Sie Ihre Meinung. Gebrauchen Sie folgende Redemittel: 1) Ich glaube/finde/meine, dass.../Meiner Meinung nach ist/hat... /So wie ich das sehe/verstehe... 2) ...weil /denn.../der Grund dafür ist... 3) ... zum Beispiel.../ein Beispiel von.../ als Beispiel... 4) Also... /das Ergebnis ist... /daraus kann man schließen, dass.../das bedeutet, dass...

Прийом 3. Заповнення останньої колонки «Дізнався» у таблиці «Знаю—Хочу дізнатися—Дізнався».

Аналогічна робота проводиться з опанування правових форм підприємств (Rechtsformen von Unternehmen). Тільки через великий обсяг тексту стадія осмислення (читання тексту з характеристиками правових форм підприємств Німеччини, порівняння їх з аналогічними формами в Україні, заповнення концептуальної таблиці) відбувається вдома.

Отже, педагогічна технологія розвитку критичного мислення може бути успішно застосована у процесі навчання іноземних мов. В умовах відкритого інформаційного суспільства і зростаючого потоку інформації вона дозволяє формувати такі важливі навички сучасної особистості, як неупередженість, відкритість до нової інформації, свободу від стереотипів, здатність і готовність до взаємодії з представниками рідної та іноземної культури. З іншого боку, саме специфіка предмета ІМ, постійне зіставлення та порівняння національних культур, залучення студентів до діалогу культур, опрацювання ними великих обсягів іноземної інформації позитивно впливають на розвиток базових операцій критичного мислення.

Література

1. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/materiali-dlya-samoosviti/eksperti-radyat-pochitati/>
2. Темпл Ч. Критическое мышление — углубленная методика / Ч. Темпл, Дж. Л. Стил, К. С. Мередит. — М.: Изд-во Ин-та «Открытое общество», 1998. — 368 с.
3. ТОП-10 компетенцій більшості професій і дистанційного навчання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://i-go-go.com.ua/top-10-kompetencij-bolshinstva-professij-i-distancionnogo-obucheniya/>
4. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. — Х.: Основа, 2008. — 189 с.
5. Халперн Д. Психология критического мышления. 4-е междунар изд. — СПб.: Питер, 2000. — 512 с.
6. Шваб К.М. Четверта промислова революція: як до неї готуватися. — Переклад укр. мовою [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nubip.edu.ua/node/23076>
7. Gray, Alex. The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/>

Андрійко В.І.

старший викладач кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Юцкевич О.П.

викладач кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВНЗ

Анотація. У статті розглядаються методи та форми, що використовуються для формування міжкультурної компетентності у навчанні іноземної мови студентів економічних вишів. При цьому особлива увага приділяється підготовці студентів до науково-дослідної роботи, зокрема участі в наукових студентських конференціях.

Abstract. The paper explores methods and models of forming intercultural competence while teaching foreign languages to the students of economical higher schools. The author pays a special attention to the learners' preparation for research work, namely participation in undergraduates' scientific conferences.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, науково-дослідна робота, тематична презентація, доповідь, проектна робота, іноземна мова.

Key words: intercultural competence, research work, thematic presentation, report, project, foreign language.

Одним із пріоритетних завдань навчання іноземних мов визнається формування у студентів міжкультурної компетентності, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою